

T

IP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ŞİZOFRENİYE KARŞI TUTUMLARI VE PSİKİYATRİ EĞİTİMİNİN ETKİSİ

GİRİŞ

Ruhsal bozuklukların erken ölüm ve engellilik nedenleri arasında ikinci sırayı aldığı ve hastalık yükünün %15.4'ünü oluşturduğu bildirilmektedir (Murray ve Lopez 1996). Bir toplumda engele neden olan ve sık rastlanan ruhsal ve nörolojik bozukluklar depresyon, intihar, şizofreni, demans, zihinsel engellilik ve epilepsidir. Şizofreni engellilik nedenleri arasında 9. sırada yer almaktadır. Dünyada 22 milyon kişinin şizofren olduğu, bu sayının gelecek yıllarda 45 milyona yükseleceği tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, ruhsal bozuklukların damgalanmayla birleşen, toplum tarafından dışlanma ve işsizlik ile sonuçlanan gizli yükünden söz edilmektedir. Bu nedenle son yıllarda üzerinde durulan konular, hizmete ulaşılabilirliği ve etkililiği arttırmak için, birinci basamak sağlık personelinin eğitimi, temel ilaçların sağlanması, âilelerin evde bakım için desteklenmesi, toplum içinde bakım ve tedavi sistemlerinin kurulması, sevk sisteminin düzenli işletilmesi ve damgalanma ve ayrımcılığın azaltılması için eğitim programlarının uygulanmasıdır (WHO 2001). Bu

Medaim Yanık, Zeynep Şimşek, Mahmut Katı, Melike Nebioğlu

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı tıp fakültesi öğrencilerinin şizofreniye karşı tutumuna psikiyatri eğitiminin etkisini araştırmaktır.

Yöntem: Bu tanımlayıcı çalışmada, Harran Üniversitesi Tıp fakültesi öğrencilerinden üç grup oluşturulmuştur. Birinci grup psikiyatri teori ve uygulama eğitimi almayanlardan (4. sınıf); ikinci grup teorik eğitim alıp uygulamalı eğitim almayanlardan (5. sınıf); üçüncü grup teorik ve uygulama eğitimi alan (6. sınıf) öğrencilerden oluşturulmuştur. Çalışmaya katılan toplam 57 öğrencinin %35.1'i 4. sınıf, %31.6'sı 5. sınıf ve %33.3'ü 6. sınıftır. Öğrencilere Psikiyatrik Araştırmalar ve Eğitim Merkezi Derneği (PAREM) tarafından hazırlanan ve Türkiye'de tutum çalışmalarında sık kullanılan tutum anketinin şizofreni bölümü uygulanmıştır. Veri girişi ve analizler SPSS (10.0) istatistik programıyla yapılmış, gruplar arasındaki farkı karşılaştırmada ki-kare yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmamızda şizofreni vak'a örneğini kavrama açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>0.05$), şizofreninin tedavisi ve çare arama davranışı bölümlerinde psikiyatri eğitimi alanlarda tutum iyileşmesi olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Şizofrenlerin toplum içinde yaşamı ile maddelerin çoğunluğunda gruplar arasında farklılık bulunmazken, bazı maddelerde psikiyatri eğitimi alanların daha olumsuz tutuma sahip oldukları belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tartışma: Şizofreni hastalarının toplum içinde yaşaması ile ilgili bazı tutumların psikiyatri staj programı sonucunda daha kötüleşmesinin iki nedeni olabilir. Birincisi, uygulanan teorik ders programının bilgi aktarmayla sınırlı olması, ikincisi de öğrencilerin şizofreni hastalarıyla akut dönemlerinde ve kesitsel olarak karşılaşmaları olabilir.

Sonuç: Rutin psikiyatri eğitiminin tedavi ve çare arama davranışı dışında olumlu tutum değişikliği yapmadığı bulunmuştur. Tıp Fakültesi öğrencilerinin psikiyatri eğitim programlarına, tutum değiştirmeye yönelik geliştirilen özel eğitim programlarının yerleştirilmesi gereklidir.

Anahtar Kelimeler: tutum, damgalama, şizofreni, psikiyatri eğitimi, tıp öğrencileri

ATTITUDES TOWARDS SCHIZOPHRENIA AND INFLUENCE OF PSYCHIATRIC TRAINING IN MEDICAL STUDENTS

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to determine the attitudes of the medical students towards schizophrenia, and to evaluate the effects of psychiatric training.

Method: In this descriptive study, medical students were separated in three groups; first group was no training of psychiatry (4. grade), second group was trained theoretically but not practically (5. grade), third group was trained both theoretically and practically (6. grade). Of 57 students, 35.1% were from 4. grade, 31.6% were from 5. grade, and 33.3% were from 6. grade. The students filled out the socio-demographics information form, and the 32 items for schizophrenia developed by the Association of Psychiatric Research and Education Center (PAREM). SPSS program was used the data entry and analysis, chi-square test was used for the comparison of groups.

Results: In this study, there were no significant difference three medical student groups in order to identify the schizophrenia as a mental illness ($p>0.05$). It was found that there was an improvement in positive attitudes in terms of treatment and help seeking behavior of schizophrenia in groups of student who were undertaking psychiatry training ($p<0.05$). The

Dr. Medaim Yanık Yrd. Doç., Harran Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı., 63200 ŞANLIURFA / Tel: 0414 3127976 / GSM: 0532 6313466
E-mail: medaim@hotmail.com

SHU, Zeynep Şimşek Yrd. Doç., Harran Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD., Şanlıurfa
Dr. Mahmut Katı Yrd. Doç., Harran Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri AD., Şanlıurfa
Dr. Melike Nebioğlu Araş.Gör., Harran Üniv. Tıp Fak. Psikiyatri AD., Şanlıurfa

hedeflere uygun olarak Dünya Psikiyatri Birliği şizofreniyle ilgili damga ve ayrımcılıkla mücadele programı başlatmıştır (Sartorius 1997).

Sartorius, psikiyatri hastalarının etiketlenmesinde tıp profesyonellerinin de önemli oranda katkıda bulunduğunu ve etiketlemeye karşı mücadelede tıp profesyonellerinin de öncelikli hedeflerden biri olması gerektiğini ifade etmektedir (Sartorius 2002). Tutum değiştirmeye yönelik programların tutumları olumlu yönde etkileyebileceği bildirilmiştir (Corrigan ve ark. 2001, Keane 1990). Tıp öğrencilerinin tutumlarının belirlenmesi eğitim programlarının tutum iyileştirici bir tarzda plânlaması için gereklidir.

Tıp öğrencilerine verilen psikiyatri eğitimini teorik ve uygulamalı eğitim şeklinde iki grupta toplayabiliriz. Teorik dersler bilgi aktarımı şeklindedir ve oluşan bilgi veya idrak soyuttur. Uygulamalı eğitimde ise hastayla yüz yüze gelmekte, hastalığın seyri takip edilmekte, hastalar ve hastalık hakkında daha gerçekçi gözlem ve bilgi oluşmaktadır. Dolayısıyla tutumun oluşmasında teori ve uygulamanın farklı etkilerinin olacağı varsayılabilir.

Bu çalışmanın amacı tıp fakültesi öğrencilerinin şizofreni yaşayan kişilere ve şizofreni hastalığına karşı tutumlarına psikiyatri eğitiminin etkisini tesbit etmektir.

YÖNTEM

Çalışma Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 2002-2003 eğitim döneminde yapılmıştır. Tıp fakültesi öğrencileri, psikiyatriyle ilgili teorik ve uygulamalı eğitim almamış olan 4. sınıf öğrencileri, yalnızca teorik eğitim alan 5. sınıf öğrencileri, teorik ve uygulamalı eğitim alan 6. sınıf öğrencileri olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Çalışmanın yapıldığı aralıkta psikiyatri kliniğine bağlı yataklı servis olmadığından eğitim sadece teorik ders anlatımı şeklinde olmuştur. Fakültemizde 5. sınıflara yönelik üç haftalık teorik ders programı uygulanmaktadır. Altıncı sınıf öğrencileri ise iki kişilik gruplar halinde psikiyatri polikliniğine gelmektedirler. Sabahları her gün psikiyatri asistanları ile birlikte düzenli yapılan eğitim toplantılarına katılmakta, kendileri de sunum yapmaktadırlar. Bir ay boyunca psikiyatri polikliniğinde yapılan bütün görüşmelere katılmaktadırlar.

results indicated that as there were no differences in most items amongst groups in terms of matters regarding with social relations of people with schizophrenia, the attitudes of trained students towards schizophrenia are more negative in two items ($p<0.05$).

Discussion: There might be two reasons why the attitudes of medical students tended to more negative towards the social relations of people with schizophrenia. First one is that, the theoretical lectures applied for psychiatric training limited with only theoretically information transfer. Second one is that medical students meet people with schizophrenia during acute phase and cross-sectional exposure to the patients.

Conclusion: The results showed that routine psychiatry training except treatment and help seeking behavior did not cause any changes in positive attitudes. It should be necessary to add a special psychiatry-training program in order to change the attitudes of medical students.

Keywords: attitude, stigma, schizophrenia, psychiatric training, medical students

Her üç gruba da PAREM tarafından geliştirilen ve Türkiye'de bir çok tutum çalışmasında kullanılan tutum anketinin demografik ve sağlık bilgileri (18 madde) ile şizofreni (32 madde) bölümleri uygulanmıştır. Ankette, şizofreni tanısına yönelik olarak DSM-IV tanı ölçütlerini karşılayan bir olgu tanımlanmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği 1994). Tanımlanan olgu şu şekildedir: "Ahmet Bey, 27 yaşında evli, memur. Yaklaşık 8 aydır çevresinden şüphelenmeye, yaptığı buluşlar nedeniyle mafyanın peşinde olduğunu düşünmeye başlamış. Kulaklarına kendisine emir veren sesler geliyor, zaman zaman bu seslerle konuşuyor onlara tepki gösteriyor. Giderek iş yerindeki arkadaşlarından da şüphelenmeye ve işe gidememeye başlamış. Evden çıkmıyor, kimseyle görüşmüyor ve sabaha kadar sıkıntılı bir şekilde dolaşıyor". Olgu örneği verildikten sonra, bu olgu ile ilgili bakış açılarının, inançların ve tutumların örneklendiği maddeler psikiyatri asistanı tarafından okunmuş ve öğrencilerden bu ifadelerle ne ölçüde katıldıklarını belirleyen seçeneklerden birisini seçmeleri istenmiştir. Örneğin, "Ahmet Bey'de bedensel bir hastalık bulunmaktadır" gibi. Şizofreni bölümünde tanımlayan olguya ilişkin 6 madde bulunmaktadır. Yanıt seçenekleri, maddede belirtilen ifadeye "katılıyorum: 1, kısmen katılıyorum: 2, pek katılmıyorum: 3, katılmıyorum: 4, fikrim yok: 5" şeklinde düzenlenmiştir. Olgu örneği ile ilişkili maddelerin ardından, verilen olgunun tanısı söylenerek, bu tanıya ilişkin tutum, yaklaşım ve inançları ölçmeye yönelik maddeler okunmuştur; örneğin "Şizofreni aşırı üzüntü hâlidir" gibi. Şizofreni bölümünde bu şekilde 26 madde bulunmaktadır. Daha sonra da, bu maddelere yanıtlayıcının ne ölçüde katıldığı, yukarıda belirtildiği şekilde işaretlenmiştir.

İstatistiksel işlemler: Alınan sonuçlar SPSS 10.0 istatistik programında oluşturulan veri tabanına aktarılmıştır. Bu çalışmada kullanılan veriler için sıklık dökümleri yapıldıktan sonra, "katılıyorum" ve "kısmen katılıyorum" yanıtları birleştirilerek "katılıyorum" olarak, "katılmıyorum" ve "pek ka-

tilmiyorum” yanıtları birleştirilerek “katılmıyorum” olarak verilmiştir. Tanımlanmış yanıtların ve diğer seçeneğin bulunduğu (Size göre Ahmet Bey’in durumu aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?” ve açık uçlu yanıtla “Ahmet Bey doktora gitmek isterse, hangi doktora gitmelidir?) maddelerinde ise doğrudan elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Tablolarda her üç gruba yönelik olarak her bir maddeye verilen “katılıyorum” yanıtları verilmiş ve her bir maddeye verilen yanıtların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için analizlerde ki-kare yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan toplam 57 öğrencinin %35.1’i 4. sınıf, %31.6’sı 5. sınıf ve %33.3’ü 6. sınıftır. Öğrencilerin 48’i erkek, 9’u kadındır. Yaş dağılımı incelendiğinde, 20-28 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 23.7±1.7’dir. Öğrencilerden 4’ü daha önce ruhsal bir tedavi gördüğünü, 19’u ise yakınlarında ruhsal hastalık geçiren bir kişi olduğunu bildirmiştir.

Şizofreniye yönelik tutumları etkileyebileceği düşünülen yaş, cinsiyet, kendisinde ruhsal hastalık öyküsü, yakınlarında ruhsal hastalık öyküsü değişkenleri incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Cinsiyete göre farklılık değerlendirildiğinde; “Şizofreni aşırı üzüntü hâlidir” maddesine erkeklerin %29.3’ü katılırken, kadınların hiç biri katılmadığını ($\chi^2=4.981$, $p<0.05$), “Ortam değişikliği şizofrenin geçmesine önemli katkılarda bulunur” maddesine erkeklerin %31.1’i katılırken kadınların hiç birinin katılmadığı ve farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=5.401$, $p<0.05$). Diğer maddelerde cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Ruhsal tedavi öyküsü açısından farklılık incelendiğinde yalnızca “Şizofreni psikoterapi ile tedavi edilebilen bir hastalıktır” maddesine daha önce ruhsal hastalık öyküsü bulunan öğrencilerin tamamının, bulunmayanların ise %56’sının katıldığı ve aralarındaki farkın anlamlı olduğu ($\chi^2=4.404$, $p<0.05$), diğer maddeler açısından anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Yakınlarında ruhsal hastalık öyküsü bulunan öğrencilerin ise “”Hacı veya hocalar şizofrenin geçmesini sağlayabilir”

Tablo 1: Tıp öğrencilerinin şizofreni vak’a örneğini kavrayışı ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtlar (%)

	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf
Ahmet Bey’de bedensel bir hastalık bulunmaktadır	15.8	5.6	16.7
Ahmet Bey’de ruhsal bir hastalık bulunmaktadır	100.0	83.3	94.4
Ahmet Bey’in bu durumu kişilik zayıflığından kaynaklanmaktadır	55.6	50.0	33.3
Ahmet Bey’in bu durumu yaşadığı sosyal sorunlardan kaynaklanmaktadır	35.0	50.0	42.1

Tablo 2: Tıp öğrencilerinin şizofreni olgusuna genel bakışı ve etiyolojisi ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtlar (%)

	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf
Şizofreni sosyal sorunlar nedeniyle ortaya çıkar	52.9	29.4	66.7
Şizofreni bulaşıcıdır	5.6	11.1	11.1
Şizofreni aşırı üzüntü halidir	33.3	12.5	27.8
Şizofreni bir ruhsal zayıflık hâlidir	77.8	44.4	77.8
Şizofreni olanlar akıl hastasıdır	55.0	82.4	77.8
Şizofren bir hastalıktır	84.2	100.0	100.0
Şizofreni bir hastalık değil, zaman zaman her insanın içine düştüğü bir durumdur	17.6	5.5	00.0
Şizofreni doğuştan gelen bir hastalıktır	11.8	38.9	44.4

maddesine verdikleri yanıtların anlamlı olarak farklılık gösterdiği ($\chi^2=4.002$, $p<0.05$), yakınlarında ruhsal hastalık öyküsü bulunanların %22.2’si bu maddeye katılırken, bulunmayanların %5.6’sının katıldığı saptanmıştır. Yakınlarında ruhsal hastalık öyküsü açısından diğer maddelerde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre şizofreni olgu örneği ile ilgili sorulara katılıyorum ve kısmen katılıyorum yanıtlarının

birleştirilmiş hâliyle “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtları gösterilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1’de görüldüğü gibi “Ahmet Bey’de bedensel bir hastalık bulunmaktadır” maddesine sınıflara göre öğrencilerin %5.6-16.7 arasında katıldığı, %83-100 arasında değişen oranlarda şizofreniyi “ruhsal hastalık” olarak gördükleri, 4. ve 5. sınıfların yaklaşık yarısı, 6. sınıfların üçte biri şizofrenin “kişilik zayıflığından kaynaklandığını” ve %35-42 arasında değişen oranlarda “Ahmet Bey’in durumunun sosyal sorunlardan kaynaklandığını” belirttikleri saptanmıştır. Öğrencilerin sınıflarına göre belirtilen bu maddelere verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre şizofreninin etiyolojisi ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtları gösterilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2’de görüldüğü gibi, şizofreninin “sosyal sorunlar nedeniyle ortaya çıktığı” düşüncesi en fazla 6. sınıf öğrencileri tarafından belirtilmiştir. 5. sınıflar ile diğer iki grup arasında anlamlı fark vardır ($\chi^2=5.068$, $p<0.05$). Benzer bir sonuç “Şizofreni bir ruhsal zayıflık hâlidir” sorusuna verilen yanıta görülmektedir ($\chi^2=6.000$, $p<0.05$). 4. sınıfların %17.6’sı, 5. sınıfların %5.5’i “Şizofreni bir hastalık değil, zaman zaman her insanın içine düştüğü bir durumdur” maddesine katılmalarına rağmen, 6. sınıfların hiç birinin bu maddeye katılmadıkları saptanmıştır ($\chi^2=4.794$, $p<0.05$). “Şizofreni doğuştan gelen bir hastalıktır” maddesine ise en az 4. sınıf öğrencileri katılmıştır ($\chi^2=5.406$, $p<0.05$).

Tablo 3’de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre şizofrenisi olan kişilerin toplum içindeki yaşamı ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtları gösterilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3’de görüldüğü gibi, “Şizofrenler saldırgan olur” maddesine 5. ve 6. sınıflar daha yüksek oranda katılıyorum yanıtını vermişken, 4.sınıflar daha düşük oranda bu maddeye katıldıklarını bildirmiş-

Tablo 3: Tıp öğrencilerinin şizofreni vak’asının toplum içinde yaşamı ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtları (%)

	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf
Hacı veya hocalar şizofrenin geçmesini sağlayabilir	5.3	22.2	5.9
Şizofrenler toplum içinde serbest dolaşmamalıdır	61.1	58.8	55.6
Şizofren bir kişiyle birlikte çalışabilirim	38.9	16.7	33.3
Şizofren bir kişiyle evlenebilirim	10.0	11.8	17.6
Şizofren bir komşum olması beni rahatsız etmez	42.1	17.6	35.3
Evim olsa şizofren bir kişiye kiraya vermem	63.2	62.5	52.9
Şizofrenler saldırgan olur	47.1	82.4	83.3
Şizofrenler kendi hayatları ile ilgili doğru kararları alamaz	76.5	88.9	100.0

Tablo 4: Tıp öğrencilerinin şizofreni vak’asının tedavisi ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtlar (%)

	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf
Şizofreni tam olarak düzelmez	72.2	75.0	55.6
Sosyal sorunlar çözülmeden şizofreni geçmez	47.4	50.0	27.8
Şizofren tedavi edilebilen bir hastalıktır	83.3	88.9	100.0
Ortam değişikliği şizofrenin geçmesine önemli katkılarda bulunur	29.4	16.7	33.3
Şizofreni ilaçla tedavi edilebilen bir hastalıktır	73.3	100.0	94.4
Şizofreni psikoterapi ile tedavi edilebilen bir hastalıktır	66.7	61.1	50.0
Şizofreni tedavisinde kullanılan ilaçlar bağımlılık yapabilirler	87.5	76.9	75.0
Şizofreni tedavisinde kullanılan ilaçlar ciddi yan etkiler yaparlar	100.0	82.4	75.0

lerdir ($\chi^2=5.402$, $p<0.05$). Aynı tutum “Şizofrenler kendi hayatları ile ilgili doğru kararları alamaz”

maddesine karşı da gösterilmiştir ($\chi^2=5.727$, $p<0.05$). Diğer maddelerde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0.05$).

Tablo 4’de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre şizofreninin tedavisi ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtları gösterilmiştir. (Tablo 4)

Tablo 4’de görüldüğü gibi “Şizofreni tam olarak düzelmez” maddesine en az 6. sınıf öğrencileri katılıyorum yanıtını vermişlerdir ($\chi^2=6.185$, $p<0.05$). “Sosyal sorunlar çözülmeden şizofreni geçmez” maddesine en az 6. sınıflar katılmıştır ($\chi^2=6.485$, $p<0.05$). Yine 6. sınıflar “Şizofreni tedavi edilebilen bir hastalıktır” maddesine %100 oranında katılıyorum yanıtını vermişlerdir ($\chi^2=6.539$, $p<0.05$). “Şizofreni ilaçla tedavi edilebilen bir hastalıktır” maddesine 4. sınıflar %73.3, 6. sınıflar %94.4, 5. sınıflar ise %100 oranında katılmışlardır ($\chi^2=7.147$, $p<0.05$). “Şizofreni tedavisinde kullanılan ilaçlar ciddi yan etki yaparlar” maddesine en olumlu tutum 6. sınıflar arasında görülmüştür ($\chi^2=5.998$, $p<0.05$).

Tablo 5’de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre şizofreni hastalığında çare arama davranışı ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtları gösterilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5’de görüldüğü gibi çare arama davranışı için psikiyatri eğitimi alanlar tüm maddelere verilen yanıtlarda daha olumlu tutum göstermişlerdir ($\chi^2=8.886$, $p<0.05$).

TARTIŞMA

Çalışmamızda şizofreninin tedavisi ve çare arama davranışı bölümlerinde psikiyatri eğitimi alanlarda tutum iyileşmesi gözükürken, şizofrenlerin toplum içinde yaşamı ile ilgili maddelerde psikiyatri eğitimi alanlar daha kötü tutuma sahip oldukları bulunmuştur.

Literatürdeki çalışmalarda psikiyatrik eğitimin tutuma etkisi konusunda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı çalışmalarda olumlu yönde değişim sağladığı bildirilmişken (Mino ve ark. 2001, Corrigan ve ark. 2001, Keane 1990, Singh ve ark. 1998), bazı çalışmalarda ise tutumu değiştirmede bulunmuştur (Arkar ve Eker 1997, Özmen ve ark. 2003). Holmes ve arkadaşlarının (1999) kolej öğrencilerine düzenlenen damgalamayı azaltıcı içeriğin olduğu kurs sonucunda bazı tutumlarda değişiklik olduğunu saptamışlar-

Tablo 5. Vak’a örneğinin çare arama davranışı ile ilgili sorulara “katılıyorum” şeklinde verdikleri yanıtlar (%)

	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf
Öncelikle bir doktora gitmesi gerekmektedir	65.0	88.9	100.0
Öncelikle güçlü olması gerekmektedir, isterse bu durumu aşabilir	10.0	11.1	0.00
Öncelikle bir tatile çıkması, bulunduğu ortamdan uzaklaşması gerekmektedir	15.0	00.0	00.0
Öncelikle yaşadığı şartların düzeltilmesi gerekmektedir	10.0	00.0	00.0
Gitmesi gereken doktor Sağlık ocağı doktoru	10.0	5.6	00.0
Dahiliye	00.0	5.6	00.0
Psikiyatr	85.0	83.3	100.0
Doktora gitmesini gerektiren bir durum yoktur	5.0	5.6	00.0

dır. Keane ve arkadaşlarının (1990) tıp öğrencilerine 8 haftalık eğitim programı düzenlediklerinde tıp öğrencilerinin şizofren hastaların bağımsız yaşayabilecekleri yönünde tutum düzelmesi olmuştur. Bu çalışmalarda ortak olarak saptanan husus ise tutumların bütünüyle değişmediği, bazı tutumlarda değişiklik olurken, bazı tutumlarda da değişiklik olmadığıdır.

Literatürdeki tutum çalışmalarında çoğunlukla tutum değiştirmeye yönelik birkaç saatlik kurslardan 8 haftalık kurslara kadar değişik süreli eğitim programları uygulanmıştır. Bu eğitim programları çoğunlukla yapılandırılmıştır. Örneğin Holmes ve arkadaşlarının (1999) uyguladığı programda şizofrenlerin tehlikeliliği ile ilgili literatürün gözden geçirilmesi, şizofrenisi olan kişinin ve ailesinin 60 dakikalık sunumlarına yer verilmiştir. Bizim çalışmamızda tutum değiştirmeye yönelik özel bir program uygulanmayıp, rutin psikiyatri staj işleyişi gerçekleştirilmiştir. Bu durum öğrencilerde önemli oranda tutum iyileşmesinin görülmemesinin nedeni olabilir.

Bu çalışmada kullanılan formun aynıyla şizofreniye karşı tutum ile ilgili başka çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmaların hepsinde de istatistik sırasında hesaplamaları ve sonuçların ifadesini kolaylaştırmak için cevap şıklarında birleştirilme yapılmıştır. Taşkın

ve arkadaşlarının (2002) kırsal alanda şizofreniye karşı tutumları ölçtükleri çalışmada istatistik hesapları yapılırken “katılıyorum” ile “kısmen katılıyorum” ve “katılmıyorum” ile “pek katılmıyorum” cevap şıklarının birleştirmişlerdir. Bizim çalışmamızda benzer yöntem uygulanmıştır. Sağduyu ve arkadaşlarının (2001) kentsel alanda şizofreniye karşı tutum çalışmasında ise “kısmen katılıyorum” ile “pek katılmıyorum” şıkları birleştirilmiştir. Bu farklı cevap birleştirmenin sonuçları etkileyeceği açıktır. Bu sebeple bu çalışmanın sonuçlarını Taşkın ve arkadaşlarının çalışmasıyla kıyaslamak gerekir. Taşkın ve arkadaşlarının çalışmalarındaki sonuçları bizim çalışmamızla kıyaslanması şu şekildedir: Kırsal bölgede yaşayanlar verilen şizofreni vak’a örneğine %49.5 oranında bedensel hastalık tanımlaması yaparken tıp fakültesi öğrencileri %15.5 oranlarında bedensel hastalık demişlerdir. Kırsal bölgede yaşayanlar şizofreni örneğinin sosyal sorunlardan kaynaklandığı sorusuna %61.5 oranında katılıyorken, tıp fakültesi öğrencileri %35 ile %50 oranlarında katılmışlardır. Şizofreninin ilaçla tedavi edilebilirliği ile ilgili maddeye halk %68 oranında katılırken, öğrenciler %100-73.3 oranında katılmışlardır. “Şizofrenler toplum içinde serbest dolaşmamalıdır” maddesine kırsal bölgede yaşayanlar %50 oranında katılırken, tıp öğrencileri %61 ilâ %55 oranlarında katılmışlardır. Benzer şekilde “Şizofren bir komşu olması beni rahatsız etmez” maddesine halk %35.1 oranında katılıyorum cevabı vermişken, tıp öğrencileri %42 ilâ %17 oranında katılmışlardır. “Şizofrenler saldırgan olur” maddesine halk %53.4 oranında katılırken, tıp öğrencileri %83 ilâ %47 oranında katılmışlardır. Görüldüğü gibi bizim çalışmamızla Taşkın ve arkadaşlarının çalışması kıyaslandığında, tıp öğrencilerinin şizofreni hastalığını kavrama, etiyoloji, tedavi ve çâre arama davranışında kırsal alanda yaşayanlardan daha olumlu tutumlara sâhip olurken, şizofrenlerin toplum içinde yaşamı ve sosyal ilişki ile ilgili maddelerde daha olumsuz cevaplama oranlarına sâhiptirler. Bu durum düşündürücüdür. İlginç olarak bu sonuç literatürle uyumludur. Jorm ve arkadaşlarının çalışmasında (1999) tıp profesyonellerinin şizofreniye karşı tutumlarının toplumdan daha kötü olduğu bulunmuştur. Bu durumdan dolayı tutum değiştirme programlarının hedeflerinden biri olarak sağlık alanında çalışan profesyoneller seçilmiştir (Sartorius 2002).

SONUÇ

Sonuç olarak rutin psikiyatri eğitimin tedavi ve

çâre arama davranışı dışında olumlu tutum değişikliği yapmadığı bulunmuştur. Bu durum psikiyatri eğitim programlarına şizofreniye yönelik tutumları etkilemek için özel eğitim programlarının yerleştirilmesini gerekli olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Arkar H, Eker D (1997) Influence of a 3-week psychiatric training programme on attitudes toward mental illness in medical students. *Soc Psychiatry Epidemiol*; 32: 171-176.
- Coodin S, Chisholm F (2001) Teaching in a new key: Effects of co-taught seminar on medical students' attitudes toward schizophrenia. *Psychiatr Rehabil J*; 24: 299-302.
- Corrigan WP, River LP, Lundin RK, Penn DL, Wasowski KU, Campion J ve ark. (2001) Three strategies for changing attributions about severe mental illness. *Schizophrenia Bull*; 27: 187-195.
- Holmes EP, Corrigan PW, Williams P, Canar J, Kubiak MA (1999) Changing attitudes about schizophrenia. *Schizophrenia Bull*; 25: 447-456.
- Jorm AF, Korten AE, Jacomb PA, Christensen H, Henderson S (1999) Attitudes towards people with a mental disorder: a survey of the Australian public and health professionals. *Aust NZJ Psychiatry*; 33: 77-83.
- Keane M (1990) Contemporary beliefs about mental illness among medical students: Implications for education and practice. *Acad Psychiatry*; 14: 172-177.
- Mino Y, Yasuda N, Tsuda T, Shimodera S (2001) Effects of one-hour educational program on medical students' attitudes to mental illness. *Psychiatry Clin Neurosci*; 55: 501-507.
- Murray CJL, Lopez AD (1996) A Comprehensive Assessment of Mortality and Disability From Disease, Injuries and Risk Factors in 1990 and Projected to 2020. *Global Burden of Disease and Injuries Series*, WHO, Harvard University, World Bank.
- Sağduyu A, Aker T, Özmen E, Ögel K, Tamar D (2001) Halkın şizofreniye bakışı ve yaklaşımı üzerine bir epidemiyolojik araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 12: 99-110.
- Sartorius N (1997) Fighting schizophrenia and its stigma: A new World Psychiatric Association educational programme. *Br J Psychiatry*; 170: 297.
- Sartorius N (2002) Iatrogenic stigma of mental illness. *BMJ*; 324: 1470-1471.
- Singh SP, Baxter H, Standen P, Duggan C (1998) Changing the attitudes of “tomorrow's doctors” towards mental illness and psychiatry: a comparison of two teaching methods. *Med Educ*; 32: 115-120.
- Özmen E, Özmen D, Taşkın EO, Demet MM (2003) Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin depresyona yönelik tutumları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 4: 87-97.
- Taşkın EO, Şen FS, Aydemir Ö, Demet MM, Özmen E, İçelli İ (2002) Türkiye’de kırsal bir bölgede yaşayan halkın şizofreniye ilişkin tutumları. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 13: 205-214.
- World Health Organization (2001) World Health Day; Mental Health Around the World: stop exclusion dare to